

LA SEMANTIQUE “ANLAMBİLİM”,
CHRISTIAN TOURATIER, ARMAND COLIN, PARIS,

2000, 191 s.

ISBN 2-200-25210-2

Seldağ BANKIR

Istanbul Üniversitesi

Elimizdeki yapıt anlambilim alanındaki farklı yaklaşımları türlerini kuramsal bilgiler doğrultusunda sunmaktadır. Anlamı sözcük, tümce ve sözce düzeyinde inceleyen çalışmaları uygulamalarla örneklendiren yazar, anlam sorununu irdelemekte, kendi görüş ve savlarını da belirtmektedir. Yazar, anlambilimle ilgili kuramsal gelişmeleri gösteren önemli kaynaklara başvurmakta, yapıttaki çalışmaların bütünü anlambilimin sözdizim, sözcükbilim, sözbilim, edimbilim (pragmatik) gibi birçok alanla, anlam olgusu etrafında nasıl ilişki kurduğunu ortaya koymaktadır.

Kitap giriş ve ekler bölümü dışında yedi bölümden oluşmaktadır. Kitabın birinci bölümünde *anlambilim, anlamlama, gösterilen, düzenlam* gibi kavramların temel tanımlamaları yer almaktadır. Bölümün devamında ise yazar, sözcükbilgisi ve sözcükbilim alanlarını ele alıp, sözlüklerin anlam üzerinde nasıl çalıştıklarını, içerdikleri kelimeleri nasıl tanımladıklarını açıklamaktadır.

Kitabın ikinci bölümünde yapısalcılığın egemen olduğu 60'lı ve 70'li yıllarda, Avrupa ve Amerika'da gelişen yapısal anlambilim üzerinde durulmaktadır. Sözcüklerin anlam çözümlemesinde kullanılan *anlambirimcik, anlambirimcik demeti, üst anlambirimcik, genel anlambirimcik* gibi kavramlar, özellikle Bernard Pottier'nin kuramları ve çözümleme örnekleriyle ortaya konmuştur. Anlambirimcik kavramını ayrıntılarıyla açıklayan yazar, bu konuyla

ilgili olarak Ferdinand de Saussure, A. J. Greimas, François Rastier, Oswald Ducrot, Eugene Nida gibi önemli dilbilimcilerin bakış açılarına da yer vermiştir.

Yazar, kitabın üçüncü bölümünde farklı etkenlerle ortaya çıkan anlam değişimlerini ele almaktadır. Bölümün başında sosyokültürel, lehçesel, bağlamsal, edimsel ve sözcüksel farklılıklar nedeniyle ortaya çıkan anlam değişimleri üzerinde durulmakta, bu değişimler Pierre Guiraud, Georges Mounin, Frédéric François gibi dilbilimcilerin çalışmalarıyla örneklendirilmektedir. Bölümün devamında ise *eğretileme*, *düzdeğişmece* ve *kapsamlayış* gibi söz sanatlarının kullanımda ortaya çıkan anlam etkileri örneklerle açıklanmakta, sözkonusu kullanımlarda anlambirimcik demetinin işleyişi ve kullanımı üzerinde durulmaktadır.

Kitabın dördüncü bölümünde eşadlılık ve çokanlamlılık kavramları ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Önce eşadlılığın yazım ve tarihle ilişkisini açıklayan yazar, bölümün devamında anlam genişlemesi, anlam daralması gibi dilde çokanlamlılığı yaratan kullanımlara yer vermektedir. Robert Martin'in anlambirimcik ve anlambirimcik demeti terimleriyle açıklama getirdiği ve sınıflandırdığı çokanlamlılık kullanımlarını örnekleriyle inceleyen yazar, yer yer Martin'in kuramlarındaki yanlış yönlendirmeleri ve eksikleri ele almakta, bunlar karşısında kendi görüşlerini ortaya koymaktadır.

Yazar, kitabın beşinci bölümünde fiillerle ilgili anlambilimsel çalışmaları incelemiştir. Bölümün başında dilbilimci Lucien Tesnière'in fiili merkez olarak aldığı yapısal sözdizim çalışmasına yer verilmektedir. Tesnière'in fiillerle ilgili değerlilik (valence) kuramı incelenmekte, cümledeki kullanımlarına göre fiilleri geçişli ya da geçişsiz hale getirilen dilsel olgular ortaya konmaktadır. Bölümün sonunda fiil ve zaman ilişkisini ele alan yazar, fiillerdeki anlambirimlerin hem kavramsal hem de zamansal veriler ortaya koyduğunu göstermektedir.

Altıncı bölümde yazar, ad ve ad tamlamasının anlambilimsel incelemesine yer verir. Ad tamlamalarında niceliksel ya da niteliksel roller üstlenen belirteç, ad, niteleme sıfatı gibi anlamsal öğelere değinilir.

Kitabın son bölümünde sözcenin anlambilimsel incelemesi yer almaktadır. Yazar, sözdizimsel işlevlerin, vurgu ve tonlamanın sözcenin anlamsal yapısına nasıl bir katkıda bulunduğunu inceler. Bu anlamda özne, yüklem, fiil tümleci, dolaylı tümleç ve bağlaç gibi temel sözdizimsel öğelerin sözcede üstlendikleri anlamsal roller incelenir. Bölümün sonunda ise yazar, dilsel anlamı bağlam (context) içerisinde inceleyen edimbilimi ele almıştır.

Sözcelem koşullarını ve sözcelerin üretildiği bağlamları inceleyen Dan Sperber ve Deirdre Wilson'ın geliştirdiği uygunluk ilkesini ve Oswald Ducrot'nun dil edimleriyle ilgili çalışmalarını ele alan yazar, edimbilimin sözcenin anlamı üzerindeki incelemelerini ortaya koymaktadır.

Başından sonuna kadar, içerdiği konuları açıklamalı ve örneklemeli bir şekilde ele alan bu kitap, anlambilim alanında çalışanlara, dilbilim, anlambilim ve göstergebilimle ilgilenenlere değerli bir kaynak sunmaktadır.